

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ 2021 ԹՎԱԿԱՆԻ ԱՊՐԻԼԻ 13-Ի՝ «ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐՆԵՐԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԹՎԻ ԱՌՆՎԱԶՆ ՄԵՎ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐ ՆԱԻՐԱ ԶՈՒՐԱԲՅԱՆԻ՝ ՈՐՊԵՍ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐԻ ՄՇՏԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԴԱԴԱՐԵՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ 2020 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 29-Ի ԹԻՎ ԱԺՈ-014-Ա ՈՐՈՇՄԱՆ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ» ԳՈՐԾՈՎ ՍԴՈ-1587 ՈՐՈՇՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ԵԶՐԱՓԱԿԻՉ ՄԱՍԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննելով «Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի դիմումի հիման վրա՝ «Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պատգամավոր Նաիրա Զոհրաբյանի՝ որպես Մարդու իրավունքների պաշտպանության և հանրային հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին» Ազգային ժողովի 2020 թվականի դեկտեմբերի 29-ի թիվ ԱԺՈ-014-Ա որոշման՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը՝ Սահմանադրական դատարանը որոշել է, որ «Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պատգամավոր Նաիրա Զոհրաբյանի՝ որպես Մարդու իրավունքների պաշտպանության և հանրային հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին» Ազգային ժողովի 2020 թվականի դեկտեմբերի 29-ի թիվ ԱԺՈ-014-Ա որոշումը համապատասխանում է Սահմանադրությանը (2021 թվականի ապրիլի 13-ի ՍԴՈ-1587 որոշում):

Հիմք ընդունելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 62-րդ հոդվածի 10-րդ մասը՝ ստորև ներկայացնում եմ հատուկ կարծիք՝ հիշյալ որոշման պատճառաբանական և եզրափակիչ մասերի վերաբերյալ:

1. Խորհրդարանական փոքրամասնության իրավունքների սահմանադրական պաշտպանությունն աճանցվում է Սահմանադրության 1-ին հոդվածով ամրագրված ժողովրդավարական և իրավական պետության, ինչպես նաև Սահմանադրության

4-րդ հոդվածով ամրագրված իշխանությունների բաժանման և հավասարակշռման սկզբունքներից:

Խորհրդարանական վերահսկողություն իրականացնելիս հատկապես կարևոր դեր ունեն խորհրդարանի այն անդամները կամ խմբերը, որոնք չեն աջակցում Կառավարությանը: **Որպես խորհրդարանական ընդդիմություն նրանք Կառավարության և խորհրդարանական մեծամասնության «բնական հակառակորդներ» են:**

Որպեսզի խորհրդարանական ընդդիմությունը հնարավորություն ունենա իրականացնել խորհրդարանական վերահսկողական իր գործառույթը, նրա՝ որպես **խորհրդարանական փոքրամասնության՝** Սահմանադրությամբ ամրագրված **իրավունքները պետք է մեկնաբանվեն դրանց արդյունավետ իրացման տեսանկյունից:** Նշվածը վերաբերում է նաև ընդդիմադիր խմբակցությունների կողմից ըստ իրենց տեղերի համամասնության՝ խորհրդարանի մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոնները զբաղեցնելու իրավունքին:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ խորհրդարանական կառավարման համակարգ ունեցող պետությունում խորհրդարանական մեծամասնությունն է ձևավորում գործադիր իշխանություն՝ խորհրդարանական վերահսկողության արդյունավետությունն առավելապես կախված է խորհրդարանական փոքրամասնության իրավունքների բնույթից ու ծավալից, ինչպես նաև դրանց իրացման արդյունավետ կառուցակարգերից:

1.1. Սահմանադրության 105-րդ հոդվածի համաձայն՝ **խմբակցությունները նպաստում են Ազգային ժողովի քաղաքական կամքի ձևավորմանը:** Խմբակցության մեջ ընդգրկվում են միայն միևնույն կուսակցության կամ կուսակցությունների դաշինքի պատգամավորները:

2015 թվականի փոփոխություններով Սահմանադրությունը խորհրդարանական փոքրամասնությանը վերապահել է լայն իրավունքներ:

Դրանք իրենց արտացոլումն են գտել պետական մարմինների ձևավորման, Ազգային ժողովում օրենսդրական գործընթացի, արտահերթ նիստեր և նստաշրջաններ հրավիրելու, ինչպես նաև խորհրդարանական վերահսկողության կարևորագույն

գործիք հանդիսացող քննիչ հանձնաժողովների ձևավորման և գործունեության վերաբերյալ կանոնակարգումներում:

Ազգային ժողովի մարմիններում, ինչպես նաև մշտական հանձնաժողովների ղեկավար կազմում խորհրդարանական փոքրամասնության ներկայացվածության պահանջը նրանց իրավունքների կարևորագույն բաղկացուցիչ մասն է:

Խորհրդարանական փոքրամասնությանը կարևոր դեր է վերապահված խորհրդարանի արդյունավետ գործունեության համար առանցքային նշանակություն ունեցող Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովներում: Ազգային ժողովում կարող է ստեղծվել ոչ ավելի, քան տասներկու մշտական հանձնաժողով: Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ մշտական հանձնաժողովներում տեղերը բաշխվում են խմբակցություններում ընդգրկված պատգամավորների թվի համամասնությամբ: **Մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոնները խմբակցությունների միջև բաշխվում են խմբակցությունում ընդգրկված պատգամավորների թվի համամասնությամբ:**

Օրենքների նախագծերի, Ազգային ժողովի իրավասության մեջ մտնող այլ հարցերի նախնական քննարկման և դրանց վերաբերյալ Ազգային ժողով եզրակացություններ ներկայացնելու, ինչպես նաև **խորհրդարանական վերահսկողություն իրականացնելու** համար ստեղծված՝ Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովներում ընդդիմության կողմից հանձնաժողովի անդամի ու նախագահի մակարդակով ներկայացվածությունը խորհրդարանական ընդդիմությանը տրամադրված կարևոր գործիքակազմ է:

Խորհրդարանական ընդդիմության դերի և նշանակության, նրա գործառույթների իրացման համար պատշաճ գործիքակազմի անհրաժեշտությունը պայմանավորում է այն հանգամանքը, որ ընդդիմության կողմից խորհրդարանական վերահսկողության գործառույթի իրականացումը չպետք է կախված լինի խորհրդարանական մեծամասնության բարի կամքից: Ընդդիմությանն այդ լիազորությունները վերապահված են առավելապես ոչ թե ի շահ իրեն, այլ ի շահ ժողովրդավարական պետության:

1.2. Դիմողի կողմից ներկայացված փաստերի շրջանակներում Սահմանադրական դատարանը պետք է պարզեր, թե ընդդիմադիր խմբակցության կողմից Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնում առաջադրված և Ազգային ժողովի կողմից ընտրված թեկնածուի լիազորությունների դադարեցումը մեկ այլ, տվյալ դեպքում՝ կառավարող խմբակցության նախաձեռնությամբ կարո՞ղ է արդյոք խաթարել Սահմանադրությամբ ամրագրված այն կանոնը, որ **Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոնները խմբակցությունների միջև բաշխվում են խմբակցությունում ընդգրկված պատգամավորների թվի համամասնությամբ:**

Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասի առաջին նախադասությամբ սահմանված կանոնը պահանջում է, որ «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքով (այսուհետ՝ Կանոնակարգ) սահմանվեն այնպիսի կառուցակարգեր, որոնք կերաշխավորեն կոնկրետ խմբակցության համար կոնկրետ մշտական հանձնաժողովներում **կոնկրետ թվով տեղեր՝** իր ստացած մանդատների թվի համամասնությանը համապատասխան: Իսկ Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասի երկրորդ նախադասությամբ սահմանված կանոնը պահանջում է, որ Կանոնակարգով սահմանվեն այնպիսի կառուցակարգեր, որոնք **կերաշխավորեն կոնկրետ խմբակցության համար իր ստացած մանդատների թվի համամասնությանը համապատասխան՝ կոնկրետ մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոններ:**

Սահմանադրության նշված պահանջների ապահովումը Կանոնակարգում գնահատելու համար Սահմանադրական դատարանը պետք է անդրադառնար Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովի նախագահի առաջադրման, ընտրության, լիազորությունների դադարման և դադարեցմանն առնչվող վերաբերելի կարգավորումներին:

Ըստ այդմ՝ խմբակցությունն իրավունք ունի Կանոնակարգով սահմանված կարգով՝ Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովի **նախագահի կամ նրա տեղակալի իրեն վերապահված պաշտոնում առաջադրելու թեկնածու** (Կանոնակարգի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետ):

Մշտական հանձնաժողովների նախագահների և նրանց տեղակալների ընտրություններն անցկացվում են **Ազգային ժողովի առաջին նստաշրջանում**, ինչպես նաև **նրանց պաշտոնը թափուր մնալու դեպքում**:

Մշտական հանձնաժողովի նախագահի կամ նրա տեղակալի թեկնածու առաջադրելու իրավունք ունի Կանոնակարգի 138-րդ հոդվածի 3-րդ մասով **սահմանված կարգով որոշված խմբակցությունը**: **Թեկնածուների առաջադրման իրավունքը պահպանվում է մինչև Ազգային ժողովի լիազորությունների ավարտը**:

Մշտական հանձնաժողովների նախագահների և նրանց տեղակալների պաշտոններում պատգամավորների կազմից թեկնածուների առաջադրման իրավունքը խմբակցությունների միջև բաշխվում է Ազգային ժողովի առաջին նստաշրջանի բացման օրը՝ **ըստ յուրաքանչյուր պաշտոնի համար ստացված գործակցի** (Կանոնակարգի 138-րդ հոդվածի 1-3-րդ մասեր):

Մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնը թափուր մնալու դեպքում նրա ընտրության հարցը քննարկվում է թեկնածուի առաջադրման ժամկետը **լրանալուց հետո՝ Ազգային ժողովի առաջիկա հերթական նիստերում**:

Մշտական հանձնաժողովի նախագահի ընտրության հարցը քննարկվում է Կանոնակարգի 135-րդ հոդվածով սահմանված կարգով:

Մշտական հանձնաժողովի նախագահն ընտրվում է **գաղտնի քվեարկությամբ, քվեարկությանը մասնակցող պատգամավորների ձայների մեծամասնությամբ, եթե քվեարկությանը մասնակցել է պատգամավորների ընդհանուր թվի կեսից ավելին**:

Եթե մշտական հանձնաժողովի նախագահը չի ընտրվում, **ապա իրավասու խմբակցությունը քվեարկությունից հետո՝ տասնօրյա ժամկետում, թափուր մնացած պաշտոնի համար առաջադրում է նոր թեկնածու** (Կանոնակարգի 138-րդ հոդվածի 8-10 մասեր):

Մշտական հանձնաժողովի նախագահի թեկնածուներն առաջադրվում են Ազգային ժողովի առաջին նստաշրջանում՝ յուրաքանչյուր մշտական հանձնաժողովի նախագահի ընտրության հարցի քննարկման սկզբում, **մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնը թափուր մնալուց հետո՝ տասնօրյա ժամկետում** (Կանոնակարգի 138-րդ հոդվածի 6-րդ մաս):

Մշտական հանձնաժողովի նախագահի կամ նրա տեղակալի լիազորությունները դադարում են, եթե դադարել կամ դադարեցվել են նրա պատգամավորական լիազորությունները, նա հրաժարական է տվել, կամ նա դուրս է եկել կամ հեռացվել խմբակցությունից:

Մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին Ազգային ժողովի որոշման նախագիծ ներկայացնելու իրավունք ունի խմբակցությունը: Մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին Ազգային ժողովի որոշումն ընդունվում է գաղտնի քվեարկությամբ, քվեարկությանը մասնակցող պատգամավորների ձայների մեծամասնությամբ, եթե քվեարկությանը մասնակցել է պատգամավորների ընդհանուր թվի կեսից ավելին (Կանոնակարգի 150-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ, 4-րդ մասեր):

Վերոգրյալ իրավանորմերի բովանդակությունից պարզ է դառնում, որ թեև մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնը թափուր մնալու դեպքում թեկնածու առաջադրելու իրավունքը կրկին պատկանում է տվյալ խմբակցությանը մինչև Ազգային ժողովի լիազորությունների ավարտը, սակայն այդ իրավունքը, չուղեկցվելով բավարար երաշխիքներով, մշտապես չի ապահովում ստացած մանդատների թվի համամասնությամբ մշտական հանձնաժողովների նախագահներ ունենալու ընդդիմադիր խմբակցության իրավունքը: Այլ կերպ՝ Կանոնակարգը չի ընտրել Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասի երկրորդ նախադասությամբ սահմանված կանոնով ընդդիմադիր խմբակցությունների համար երաշխավորված իրավունքի ապահովման կառուցակարգ: Արդյունքում՝ **խորհրդարանական վերահսկողություն իրականացնող և Ազգային ժողովի քաղաքական կամքի ձևավորման հարցում կարևոր դերակատարում ունեցող խորհրդարանական ընդդիմությունը զրկվում է իր գործառույթների իրականացման համար էական նշանակություն ունեցող գործիքակազմից:**

Այդ մասին է վկայում կառավարող խմբակցության կողմից ընդդիմադիր խմբակցության մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման հարցով կամայականորեն նախագիծ շրջանառելու հանգամանքը (սահմանված չեն չափանիշներ, որոնց դեպքում կամրագրվի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցումը նախաձեռնելու իրավունք) և ձայների

բավարար քանակով պայմանավորված՝ նշված պաշտոնատար անձի լիազորությունների դադարեցման հնարավորությունը խորհրդարանական մեծամասնության կողմից:

Չնայած Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովի նախագահի թեկնածուի առաջադրման և ընտրության ժամկետների կանոնակարգումներին՝ առաջադրված նոր թեկնածուի ընտրվելու երաշխիքները բացակայում են, իսկ ընտրության գործընթացը կարող է այնչափ երկարաձգվել, որ իմաստազրկվի նշված պաշտոնի ստանձնումը:

Կամայական պաշտոնանկություններով պայմանավորված գործընթացների արդյունքում կարող է առաջանալ այնպիսի իրավիճակ, երբ ընդդիմադիր որևէ խմբակցություն չի ունենա մշտական որևէ հանձնաժողովի նախագահ այն պարագայում, երբ Ազգային ժողովի քաղաքական մեծամասնությունը քաղաքական դրդապատճառներով կամ, քաղաքական նպատակահարմարությունից ելնելով, առանց որևէ հիմքի պաշտոնանկ կանի մշտական հանձնաժողովների ընդդիմադիր խմբակցությունները ներկայացնող բոլոր նախագահներին:

Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովների նախագահների ընտրության կառուցակարգը, հաշվի առնելով Սահմանադրության 94-րդ հոդվածը, ըստ որի «պատգամավորը ներկայացնում է ամբողջ ժողովրդին, կաշկանդված չէ հրամայական մանդատով, առաջնորդվում է իր խղճով և համոզմունքներով», չի կարող խմբակցություններին երաշխավորել իրենց վերապահված թափուր պաշտոնում թեկնածու առաջադրելու և մշտական հանձնաժողովների նախագահներ ունենալու իրավունքը:

Վերոնշյալի համատեքստում պարզ է դառնում, որ «Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պատգամավոր Նաիրա Զոհրաբյանի՝ որպես Մարդու իրավունքների պաշտպանության և հանրային հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին» Ազգային ժողովի 2020 թվականի դեկտեմբերի 29-ի թիվ ԱԺՈ-014-Ա որոշումը չի համապատասխանում Սահմանադրությանը, քանի որ այն չի ապահովել Սահմանադրությամբ սահմանված՝

Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոնները խմբակցությունների միջև բաշխվելու կանոնը:

Ի հակադրություն նշված դիրքորոշման՝ Սահմանադրական դատարանը եզրահանգել է, որ **մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոնները խմբակցությունների միջև բաշխվելու կանոնը պահպանվել է, քանի որ ընդդիմադիր խմբակցությունը պահպանել է թեկնածու առաջադրելու իր իրավունքը, նշելով.** «Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Ազգային ժողովի «Բարգավաճ Հայաստան» խմբակցությունը՝ որպես ընդդիմադիր խմբակցություն, Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասի ուժով ունի Ազգային ժողովի համապատասխան մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնում թեկնածու առաջադրելու սահմանադրական իրավունք, և տվյալ դեպքում նույնիսկ վիճարկվող անհատական իրավական ակտով Ազգային ժողովի համապատասխան մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցումը չի հանգեցնում մշտական հանձնաժողովները ձևավորելիս տվյալ խմբակցության համար Սահմանադրությամբ երաշխավորված համամասնության կանոնների խախտման»:

Դրանով Սահմանադրական դատարանը Սահմանադրության համապատասխան նորմին տվել է **չափազանց նեղ մեկնաբանություն, որում չի անդրադարձել ընդդիմադիր խմբակցությունների դերին, նրանց վերապահված իրավունքի իրացման իրական երաշխիքներին, խորհրդարանական փոքրամասնության իրավունքը չի մեկնաբանվել դրա արդյունավետության տեսանկյունից, Սահմանադրության համապատասխան նորմը դիտարկել է բացառապես որպես ընդդիմադիր խմբակցության թեկնածու առաջադրելու իրավունք, այլ ոչ թե իրենց ստացած մանդատների համամասնորեն մշտական հանձնաժողովի նախագահ ունենալու իրավունք: Նեղ մեկնաբանության պարագայում այս նորմը իրականության մեջ որևէ բան չի տալիս ընդդիմադիր խմբակցություններին, հետևաբար՝ այն չի կարող ծառայել խորհրդարանական փոքրամասնությունների դերին համարժեք՝ վերջիններիս վերապահված գործառույթների արդյունավետ իրականացմանը:**

2. Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններն ու պաշտոնատար անձինք իրավասու

են կատարելու միայն այնպիսի գործողություններ, որոնց համար լիազորված են Սահմանադրությամբ կամ օրենքներով:

Սահմանադրության 88-րդ հոդվածի 4-րդ և 5-րդ մասերի համաձայն՝ **Ազգային ժողովի լիազորությունները սահմանվում են Սահմանադրությամբ:** Ազգային ժողովը գործում է իր կանոնակարգին համապատասխան:

Հետևապես՝ Ազգային ժողովը չի կարող ունենալ լիազորություններ, որոնք սահմանված չեն Սահմանադրությամբ: Սահմանադրությամբ ամրագրված լիազորությունները իրենց մանրամասն կարգավորումը կարող են ստանալ Կանոնակարգով՝ պահպանելով իրենց ածանցյալ բնույթը, ինչպես նաև չխաթարելով Սահմանադրությամբ սահմանված լիազորությունների էությունը:

Սահմանադրությամբ Ազգային ժողովին **չի վերապահվում** Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոնում **թեկնածուների ընտրության կամ նախագահների լիազորությունների դադարեցման իրավասություն:**

Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «Օրենքները, Ազգային ժողովի որոշումները, հայտարարությունները և ուղերձները, բացառությամբ Սահմանադրությամբ սահմանված դեպքերի, ընդունվում են քվեարկությանը մասնակցող պատգամավորների ձայների մեծամասնությամբ, եթե քվեարկությանը մասնակցել է պատգամավորների ընդհանուր թվի կեսից ավելին»: Ըստ նույն հոդվածի 3-րդ մասի՝ «Սահմանադրությամբ սահմանված դեպքերում, ինչպես նաև իր գործունեության կազմակերպման հարցերով Ազգային ժողովն ընդունում է որոշումներ»: Սակայն այս կանոնն ընդհանուր բնույթ ունի և չի կարող տարածվել այն դեպքերի վրա, երբ Սահմանադրությունն ուղղակիորեն այլ բան է նախատեսել:

Ինչպես նշվեց, **Սահմանադրությամբ սահմանված չէ** Ազգային ժողովի կողմից Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոնում թեկնածուների ընտրության կամ նախագահների լիազորությունների դադարեցման հարցով որոշում ընդունելու լիազորություն:

Հարկ է նշել նաև, որ խորհրդարանական կառավարման համակարգում ընդդիմադիր խմբակցությունների դերի ուժեղացման պայմաններում նշված խմբակցությունների կողմից մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնում առաջադրված

թեկնածուի ընտրության և/կամ մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման հարցով որոշում ընդունելը չի բխում Ազգային ժողովի՝ Սահմանադրությամբ սահմանված լիազորություններից՝ հաշվի առնելով խորհրդարանական կառավարման համակարգ ունեցող պետությունում ընդդիմադիր խմբակցություններին վերապահված դերն ու նշանակությունը:

Հատկանշական է, որ, ի տարբերություն մշտական հանձնաժողովների նախագահների, որոնց դեպքում Կանոնակարգը ներդրել է ընտրության կառուցակարգ, մշտական հանձնաժողովների անդամների կազմը որոշելու իրավասությունը պատկանում է կոնկրետ խմբակցությանը:

Այդուհանդերձ՝ Կանոնակարգի կարգավորումները, որևէ կերպով չեն կարող կաշկանդել Սահմանադրական դատարանին, և Սահմանադրական դատարանը սահմանադրականության հարցը լուծում է ոչ թե որևէ օրենքի, այլ բացառապես Սահմանադրության հիման վրա (Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 2-րդ մաս):

3. Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ սահմանադրական արդարադատությունն իրականացնում է Սահմանադրական դատարանը՝ ապահովելով Սահմանադրության գերակայությունը:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 64-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետի համաձայն՝ Սահմանադրական դատարանի որոշումը կամ եզրակացությունը, կախված գործի բնույթից, պարունակում է հետևյալ տեղեկությունները. **դատարանի ընդունած որոշումը կամ եզրակացությունը հիմնավորող իրավական դիրքորոշումները, այդ թվում՝ այն փաստարկները, որոնք հաստատում կամ հերքում են կողմերի պնդումները:**

Սահմանադրական արդարադատության առնչությամբ Սահմանադրական դատարանը բազմիցս է արտահայտել դիրքորոշում առ այն, որ, ի տարբերություն իրավական նորմի սահմանադրականության հարցի, այդ նորմի կիրառման իրավաչափության հարցերը Սահմանադրական դատարանի քննության առարկա չեն հանդիսանում:

Տվյալ դեպքում Սահմանադրական դատարանը փաստել է, որ վիճարկվող անհատական իրավական ակտով Ազգային ժողովի համապատասխան մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցումը չի հանգեցնում մշտական հանձնաժողովները ձևավորելիս տվյալ խմբակցության համար Սահմանադրությամբ երաշխավորված համամասնության կանոնների խախտման՝ հաշվի առնելով, որ Ազգային ժողովի խմբակցությունն իր կամահայտնությունը դրսևորում է մշտական հանձնաժողովի նախագահի՝ իրեն վերապահված պաշտոնում թեկնածու առաջադրելով:

Այնուհետև Սահմանադրական դատարանն անդրադառնալով Կանոնակարգի 150-րդ հոդվածի 2-րդ մասի բովանդակությանը՝ եզրահանգել է, որ Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին Ազգային ժողովի որոշման նախագիծ ներկայացնելու իրավունք ունի ցանկացած խմբակցություն, այլ ոչ թե միայն այն խմբակցությունը, որին վերապահված է տվյալ մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնը:

Սահմանադրական դատարանի հայտնած առաջին դիրքորոշումից, ինչպես նաև Սահմանադրական դատարանի որոշման հետագա շարադրանքից ակնհայտ է դառնում, որ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը գնահատելիս որպես էական նշանակություն ունեցող հանգամանք չի դիտարկվել այն, թե արդյոք մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունները դադարեցվել են իրավասու խմբակցության առաջարկի հիման վրա:

Վերոգրյալից պարզ է դառնում, որ Սահմանադրական դատարանը, հետագայում անդրադառնալով այդ հարցին, փաստացի ստանձնել է սովորական դատարանի դեր՝ իրականացնելով նորմի կիրառման իրավաչափությունը գնահատելու գործառույթ, անդրադառնալով այնպիսի նորմի բովանդակությանը, որը որևէ կերպ չի փոխկապակցվում վիճարկվող նորմի սահմանադրականությունը գնահատելու հետ: Ընդ որում՝ այս առումով էական չէ այն հանգամանքը, թե արդյոք դիմողի փաստարկները վերաբերել են նաև օրենքի սխալ կիրառմանը: Հարկ է ընդգծել նաև, որ օրենքի խախտման փաստը ինքնին չի կարող վկայել Սահմանադրության հետ հակասության մասին:

4. Վկայակոչելով իր ՍԴՈ-1224 և ՍԴՈ-1454 որոշումները՝ Սահմանադրական դատարանը գտել է, որ դրանցում ամրագրված իրավական դիրքորոշումները կիրառելի են նաև սույն գործով: Նման եզրահանգում անելու համար Սահմանադրական դատարանը պետք է գնահատեր ընդունման կարգի ենթադրյալ խախտումների հարցը, մինչդեռ որևէ նման խախտման Սահմանադրական դատարանն իր որոշման մեջ չի անդրադարձել:

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ գտնում եմ, որ «Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պատգամավոր Նաիրա Զոհրաբյանի՝ որպես Մարդու իրավունքների պաշտպանության և հանրային հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին» Ազգային ժողովի 2020 թվականի դեկտեմբերի 29-ի թիվ ԱԺՈ-014-Ա որոշումը հակասում է Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասի երկրորդ նախադասությունում, ինչպես նաև դրա հետ փոխկապակցված Սահմանադրության 105-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված դրույթներին և Սահմանադրական դատարանի կողմից պետք է ճանաչվեր Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր:

**ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ԴԱՏԱՎՈՐ**

Հ. ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ

23 ապրիլի 2021 թվականի